

Els principis metodològics adoptats pels membres de la Xarxa per a l'elaboració en comú des treballs terminològics han estat enriquits al llarg dels anys. D'una banda, a partir de la IV Reunió de coordinació de Realiter (Barcelona, 14-16 de desembre del 1995) i, de l'altra, a la IV Reunió plenària de Realiter (Lisboa, 13 de novembre del 2000).

I. Principis metodològics del treball terminològic

Atès que els experts representants dels organismes de terminologia dels diferents països reunits a París el desembre de 1993 van formular els objectius següents, que ha de posar en pràctica la Xarxa Panllatina de Terminologia :

- ▶ Afavorir el desenvolupament harmonitzat de les llengües neollatines, tenint en compte el seu origen comú i el fet que recorren a sistemes de formació lèxica veïns i que utilitzen formants semblants.
- ▶ Establir els principis metodològics comuns aplicables a la realització dels productes elaborats conjuntament.
- ▶ Dur a terme treballs terminològics conjunts multilingües en les àrees temàtiques d'interès comú que afecten la societat.

Atès que la Xarxa Panllatina de Terminologia ja ha elaborat un programa d'establiment de vocabularis ; els membres de la Xarxa Panllatina de Terminologia adopten els principis metodològics següents :

1 Principis generals

1.1 Diversitat i igualtat lingüístiques

Tenint en compte la diversitat de les llengües parlades en els països representats a la Xarxa, els treballs terminològics dirigits en el si de la Xarxa han de reflectir aquesta diversitat lingüística, particularment donant a les diverses llengües tractades i a cadascuna de les seves variants un estatus d'igualtat en cada projecte.

1.2 Enfocament variacionista

Els treballs terminològics dirigits en el si de la Xarxa, tenint en compte

principis socioterminològics que es distancien de les tendències actuals de la terminologia, privilegien l'enfocament variacionista. Aquest enfocament consisteix a reflectir la varietat dels usos i de les tradicions terminològiques de les diferents àrees geogràfiques pròpies de cada llengua objecte de treball.

D'una manera general, aquesta orientació ha de contribuir igualment al desenvolupament harmonitzat [1] dels tecnolèctes [2].

1.3 Enfocament sistemàtic

Els treballs terminològics de la Xarxa es fonamenten en l'enfocament sistemàtic, és a dir, en l'estructuració de les nocions tractades i en la seva definició sistemàtica, que ha de reflectir el sistema adoptat.

1.4 Treball conjunt

Els treballs dirigits en el si de la Xarxa privilegien qualsevol forma de treball conjunt i, en primer lloc, la col·laboració entre terminòlegs [3] de llengües i de països diferents, especialistes de les àrees temàtiques tractades en els treballs i usuaris de la terminologia.

Aquest treball conjunt, indispensable per a la qualitat dels productes de la terminologia, ha d'existir a totes les etapes del treball terminològic.

1.5 Qualitat

La Xarxa Panllatina de Terminologia s'adhereix als principis generals de qualitat els quals, quan es tracta de terminografia, es poden definir, des del punt de vista de l'usuari, de la manera següent :

▶ l'accessibilitat : L'usuari ha de poder trobar ràpidament la terminologia apropiada a les seves necessitats i adaptada al nivell i a la situació de comunicació.

▶ l'actualitat : Sigui quina sigui l'àrea temàtica o l'àmbit, l'usuari ha de poder utilitzar una terminologia posada al dia.

▶ la fiabilitat : L'usuari ha d'utilitzar una terminologia reconeguda pels seus col·legues i pel mitjà professional al qual s'adreça si vol comunicar eficaçment.

2 Principis relatius a les pràctiques terminogràfiques

2.1 Sistema de nocions

L'establiment o l'adopció d'un sistema de nocions s'ha de fer segons els principis i els mètodes establerts, especialment per l'ISO, tenint en compte l'objecte tractat pel treball terminològic i les necessitats dels usuaris. Un sistema de nocions pot ser de tipus jeràrquic (genèric o partitiu), no jeràrquic (seqüencial o pragmàtic) o mixt.

2.2 Nomenclatura

La llista de nocions que es tractaran s'ha d'establir segons les necessitats observades o manifestades pels usuaris previstos. Es pot establir amb el buidatge d'un corpus de textos que ha de respondre a les exigències de representativitat, d'exhaustivitat relativa i d'actualitat.

2.3 Definició de les nocions

La definició terminològica ha de ser sistemàtica, és a dir, ha de reflectir el tipus de sistema o de microsystema al qual s'inscriu. La definició, composta d'un enunciat d'una sola frase, ha de comprendre, a part dels caràcters distintius pertinents, la formulació de les relacions establertes entre aquests caràcters. Així, i sense excloure les altres formes possibles, en un sistema genèric, la definició ha de contenir una referència a la noció superordenada i a la dels caràcters específics, mentre que en un sistema partitiu, la definició ha de contenir un descriptor com "part de" (o una fórmula equivalent) seguida, per exemple, de la menció dels caràcters relatius a la funció de l'objecte. Les informacions nocionals suplementàries es poden consignar en notes tècniques. El nivell de tecnicitat i la formulació de les definicions s'han d'adaptar a les necessitats dels usuaris.

2.4 Tria dels termes

La tria dels termes s'ha de fer per a cada llengua tractada tenint en compte el nivell de comunicació, i tenint en compte l'ús observat, sigui l'ús oficialitzat quan existeixi, sigui l'ús dominant entre el públic al qual s'adreça el producte terminològic. Les variants nacionals o regionals (aquí es tracta de variants geolèctals) per a cadascuna de les llengües s'han de consignar utilitzant els indicatius dels països o de les regions. Cal observar que el fet de consignar aquestes variants en algunes àrees pot ser un element clau del treball terminològic. Segons les necessitats, també es podran consignar les variants socioprofessionals, marcades convenientment.

Les relacions d'equivalència terminològica entre les llengües considerades es fonamenten en el paral·lelisme entre les relacions terme(s) - nocions establertes per a cadascuna de les llengües tractades.

Les observacions terminològiques, metaterminològiques o lingüístiques es consignen en notes explicatives. Aquestes observacions poden referir-se a un ús particular, al grau de sinonímia o d'equivalència dels termes, a les marques d'ús, etc.

2.5 Dades terminològiques

La tria de les dades terminològiques per presentar al públic depèn de les necessitats d'aquest públic i dels objectius plantejats en els treballs. No obstant això, les dades habitualment consignades en terminologia són les següents (les dades marcades amb un asterisc són obligatòries i constitueixen normalment el contingut mínim d'un vocabulari).

Per a cada llengua considerada :

Terme principal

Sinònim(s)

*Variant(s)

Derivats

*Indicatiu de llengua

*Indicatiu del país o de la regió (si hi ha variants)

Abreviatura

*Àrea temàtica

Marca d'ús

*Categoria gramatical

*Definició

Context

Dades fraseològiques

Nota

*Font (per a cada dada citada)

2.6 Presentació de les obres terminològiques

2.6.1 Paratext

El paratext es compon :

d'un prefaci d'una persona que sigui una autoritat en l'àrea tractada ;

d'un pròleg on s'exposen els objectius de l'obra, s'indiquen els destinataris (nivell de tecnicitat, categoria socioprofessional, etc.) ;

de la referència de les fonts primeres utilitzades per establir la nomenclatura ;

d'un esment de les col·laboracions (vegeu 1.4 Treball conjunt) ; dels noms i referències de l'autor o dels autors, entorn de treball, etc.

de la referència de l'aval d'un o diversos organismes d'autoritat en terminologia o en l'àrea temàtica tractada (organisme de normalització, organització professional, organisme amb vocació terminològica, etc.) ;

dels índexs que es considerin necessaris per a la consulta de l'obra ;

d'una bibliografia de les obres consultades presentada segons les normes vigents o comunament acceptades.

2.6.2 Constitució dels articles

L'article terminològic és compon del conjunt de dades terminològiques (vegeu 2.5) considerades necessàries en funció de les necessitats dels destinataris. No obstant això, les dades catalogades com a obligatòries han d'aparèixer efectivament en les obres terminològiques elaborades en el si de la Xarxa.

2.6.3 Presentació dels articles

La presentació dels articles s'ha de concebre d'acord amb els tipus de consulta dels destinataris. Així, es pot considerar preferible presentar els articles en ordre alfabètic per una de les llengües tractades, la qual cosa fa necessària la presència d'índexs alfabètics per a totes les altres llengües. En canvi, si l'obra s'adreça sobretot a especialistes, pot ser preferible la presentació dels articles en ordre sistemàtic, la qual cosa té el doble avantatge de no privilegiar cap de les llengües tractades i de respectar l'estructura de les nocions estudiades. No obstant això, els índexs alfabètics esdevenen necessaris per a la recerca ràpida d'un terme.

La difusió de les obres terminològiques en suport informatitzat elimina tots els inconvenients i permet l'explotació màxima de les dades terminològiques.

Bibliografia

Aquesta bibliografia es limita a les obres consultades per a la preparació d'aquest document.

Pierre Auger et Louis-Jean Rousseau, *Méthodologie de la recherche terminologique*, coll. "Études, recherches et documentation", Québec, Office de la langue française, 1978, 80 p.

M. Teresa Cabré, *La terminologia, la teoria, els mètodes, les aplicacions*, Barcelona, Editorial Empúries, 1992, 527 p.

Gisèle Delage et Joceleyn Lavoie, *La terminologie dans les documents normatifs - guide de rédaction et de présentation*, (Fascicule de documentation), Québec, Bureau de normalisation du Québec, 1992, 29 p.

Loïc Depecker, *Project de charte d'attribution du label Rint aux dictionnaires ou glossaires du Réseau international de néologie et de terminologie*, (document inédit), 1994, 5p.

Office de la langue française, *Vocabulaire systématique de la terminologie*, Québec, Les Publications du Québec, 1985, 38 p.

Organisation internationale de normalisation, *ISO 704 : 1987 Principes et méthodes de la terminologie*.

Organisation internationale de normalisation, *ISO 860 : 1987 Harmonisation internationale des notions et des termes*.

Organisation internationale de normalisation, *ISO 1087 : 1990 Vocabulaire de la terminologie*.

Organisation internationale de normalisation, *ISO 10241 : Normes terminologiques : élaboration et présentation*.

Réseau international de néologie et de terminologie, "Harmonisation des méthodes en terminologie, actes du séminaire", *Terminologies nouvelles*, numéro 3, juin, 1990, 106 p.

Louis-Jean Rousseau, "Vers une méthodologie de la définition terminologique", Langues et sociétés en contact, coll. "Sonderdruck aus Canadiana Romanica 8", Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 1994, p. 169-174.

Caroline de Schaetzen, La terminologie au service de la didactique des sciences. Rapport au ministère de l'Éducation de la Communauté française, Bruxelles 1993, 65 p.

II. Tractament dels anglicismes

Un anglicisme és un préstec de la llengua anglesa per part dels parlants d'una altra llengua. Pot estar més o menys integrat en una llengua i la seva implantació pot ser més o menys forta entre llengües diferents. Per poder tractar els anglicismes presents en les llengües llatines de manera considerada, correspon al responsable dels grups de treball de REALITER, en col·laboració amb els participants del projecte, de jutjar la pertinència de la incorporació o no d'un determinat anglicisme en les llengües neollatines tractades. Atès que el nombre d'anglicismes pot ser similar al nombre de termes de les llengües neollatines tractades, s'ha de conservar un cert equilibri entre el realisme imposat per l'ús observat en els documents fiables, i la consecució dels objectius principals de REALITER, que és el desenvolupament de les llengües neollatines.

1 Tractament de l'anglès

L'anglès és sovint útil per reconèixer determinats conceptes tractats en els treballs terminològics de REALITER. Aquesta llengua pot figurar en els documents terminològics de REALITER i per als àmbits en què esdevé necessària. En els treballs de REALITER cal constatar, en la mesura del possible i en els casos en què els documents de caràcter normalitzat existeixin, els equivalents en la llengua anglesa reconeguts en les publicacions de l'ISO (Organització Internacional de Normalització).

2 Validació des treballs de REALITER

Els treballs de REALITER han de respondre als criteris de qualitat generalment observats en terminologia. Aquests criteris, a més dels que s'enumeren en els principis metodològics, són els següents :

 el respecte pels terminis previstos ;

▶ l'aplicació dels principis metodològics de REALITER.

S'ha de fer un treball d'organització important abans d'iniciar els treballs per tal de complir amb els compromisos presos davant l'assemblea de REALITER. En el desenvolupament dels treballs, és necessari que el responsable del projecte i que els grups de treball es posin d'acord sobre determinades qüestions del mètode per tal de garantir la validesa dels treballs en curs. Alguns dels punts d'aquesta validació són :

▶ l'actualització d'una bibliografia dels documents consultats, que han de ser d'autoritat dins de l'àmbit estudiat ;

▶ la consulta àmplia a experts de la matèria ;

▶ el recurs a organismes que siguin una autoritat o representatius del sector tractat, en especial els organismes professionals i els instituts de normalització.

La bibliografia i la llista dels principals experts ha de figurar en la presentació del producte final.

Per tal que el Comitè de REALITER pugui jutjar amb coneixement de causa, s'ha de fer arribar al Comitè un informe científic succint per tal que pugui atribuir l'etiqueta REALITER al document final que el responsable del projecte els farà arribar.

3 Marques topolectals

L'enfocament variacionista escollit per REALITER fa que sovint els termes vagin acompanyats per marques geogràfiques (o topolectals) en els treballs fets en el si de la xarxa. Aquestes marques s'han de controlar. El sentit d'una marca topolectal indica de manera general, si no s'indica el contrari, que el terme és particularment utilitzat (o ha estat objecte d'una proposta) a la zona geogràfica indicada. Aquesta marca no és exclusiva, el terme marcat pot circular o ser utilitzat en altres zones llanites.

Text proposat per Loïc Depecker (Université Paris III) i adoptat pels membres de la Xarxa presents a la VII Reunió de Coordinació de REALITER (Roma, 26-27 de juny del 1998).

III. Elements de base o de presentació estàndard per

als productes que sorgeixin de Realiter

(proposta de la Secretaria general de Realiter presentada durant la reunió de Brussel·les, el 24 de novembre del 2001, modificada i adoptada després de les remarques fetes a la sessió).

La Xarxa panllantina de terminologia (Realiter), creada l'any 1993 té com a objectiu general afavorir un desenvolupament harmonitzat de les llengües neollatines, tenint en compte el seu origen comú i el seu recurs als processos de formació lèxics veïns.

Els objectius específics de la Xarxa panllantina de terminologia (Realiter) són :

- ▶ establir els principis metodològics comuns aplicables a la realització dels productes elaborats conjuntament ;
- ▶ dur a terme recerques en comú, reunir i crear les eines susceptibles d'afavorir el desenvolupament de les llengües neollatines ;
- ▶ dur a terme treballs terminològics multilingües de manera conjunta en els àmbits d'interès comú ;
- ▶ posar en comú els materials de referència documentals ;
- ▶ afavorir la formació recíproca a través d'intercanvi de formadors, estudiants i materials didàctics.

Aquest producte ha estat elaborat en el si de Realiter sota la coordinació de...

/han col·laborat amb aquesta obra...

/en relació amb Realiter, particularment...

/ha rebut l'aprovació del Comitè de Realiter.

La propietat és dels seus autors, és a dir (els autors redactors o els organismes)...

Qualsevol reproducció o explotació haurà de demanar-se a l'editor d'aquest producte, és a dir...

Aquest producte també es difon en suport paper/
en suport electrònic/
a Internet.

Per a més informació sobre Realiter : <http://www.realiter.net>

IV. Elements relacionats amb els criteris de qualitat i de presentació estàndard per als productes sorgits

de Realiter

(proposta de la Secretaria general de Realiter presentada durant la reunió de Brussel·les, el 24 de novembre del 2001, modificada i adoptada després de les remarques fetes a la sessió).

Els criteris mínims de qualitat exigibles a un producte Realiter són els següents :

Sobre el contingut :

- ▶ els termes proposats s'han recollit en el seu ús real ; en cas contrari la proposta de l'autor s'ha d'esmentar ;
- ▶ la descripció dels termes ha de ser, en la mesura del possible, precisa, sobretot pel que fa a la seva utilització geogràfica i el seu nivell de llengua ;
- ▶ els termes corrents en la normalització s'han de prendre en consideració i han de privilegiar-se en la mesura del possible ;
- ▶ com a mínim un especialista de l'àmbit en cadascuna de les llengües de treball ha de revisar els productes pel que fa al seu contingut ;
- ▶ en la introducció s'ha d'incloure una presentació del producte, on s'expliqui el procés de treball i quines necessitats cobreix ;
- ▶ s'hi ha d'adjuntar una bibliografia.

Sobre la presentació :

- ▶ s'ha d'indicar la participació intel·lectual i, quan sigui el cas, financera, dels membres o grups de suport de Realiter per a un determinat producte ;
- ▶ el logo de Realiter ha de figurar a la portada del producte o en un lloc visible.

N.B. :

- ▶ en cas de contracte amb un editor, el Comitè de Realiter i/o la seva Secretaria n'han d'estar informats ;
- ▶ en cas que sigui necessari, es pot demanar l'ajuda d'un conseller jurídic que estudiï el contracte.

En cap cas es podrà demanar a Realiter que financii una despesa sense acord explícit de les parts.

Notes

[1]

Per harmonització entenem el fet de posar en correspondència el termes, unitats fraseològiques i altres unitats, els uns amb els altres en el si d'una mateixa llengua, i entre llengües, prenent en consideració els fenòmens de variació (sinonímia, nivells de llenguatge, variants geogràfiques, etc.). En matèria de neologia, l'harmonització pot anar fins a la utilització de les mateixes arrels i els mateixos formants.

[2]

Per tecnolecte entenem un subsistema lingüístic utilitzat en un camp d'experiència particular, i caracteritzat per una terminologia específica i per altres mitjans lingüístics com l'estil i la fraseologia. Aquesta noció és generalment anomenada llenguatge d'especialitat, però aquest ús és criticat (considerat impropí).

[3]

Aquí es tracta d'especialistes de la terminologia que tenen una formació lingüística, en oposició als especialistes de les àrees temàtiques estudiades.